

jako malo Nemcev, drugi stanivalci so ali Italijani ali Slovenci. Za Italijane ali Slovence vlada nič neče potrošiti iz državne blagajnice, za pešico Nemcev pa pri vsaki priliki ustanovlja drage naprave. In davke po večem le prvi v blagajnico nosijo.

Ta prepričanje med vladno nemško stranko pa italijansko se tudi vname pri seji mestnega svetovalestva 4. t. m. med vladnim zastopnikom dvornim svet. Jenyom in mestnimi odborniki. Štirje odborniki med njimi tudi iz okolice izvoljen dr. Nakič so vlado zaradi ustanovitve nemške realke hudo napadli. Jenny se je kot pravi nepripravljenec zagovarjal. Med drugimi je tudi omenil: Ker mestno svetovalestvo z mestnimi dohodki le za Italijane in italijanske šole skrbi, za tukaj bivajoče Nemce pa nič ne stori, je bila vlada prisiljena, nemško realko na svoje stroške ustanoviti. Dobro, g. dvorni svetovalec! Vlada vé, da Italijani tudi za tržaške Slovence nič ne storijo, teh pa je 7 do 8krat več v mestu kakor Nemcev. Vlada naj tedaj tudi za nas potrebne šole priskrbi. — Odborniki slovenske okolice! ali bote molčali? Gosp. Nakič, oglasite se za domačine!

Zgodovinski spominki.

(Kdo je na Štirnem naj poprej železo plavil (raztapljal) Slovenec ali Nemec?)

(Spisal Davorin Trstenjak.)

Dežela, ktera se sedaj veli štirska, po Nemcih poimenana: v „Steier“ — štajerska, se je nekdanje velela: Norik, Norjansko, to je dežela norovitega sveta, v katerem je polno nor — to je dolin, ponikev, grabnov, krnic, dupelj itd. Ta dežela, v kateri Slovenci že od starodavnih časov prebivajo, je že za Rimljanov slovela zavoljo bogatih rud, iz katerih so kopali zlato in železo, posebno norjansko jeklo je bilo zelo čislano. Imenitne orožnice so bile v Lavarjaku, v dnešnji gornji Avstriji, kjer stoji mesteca Lorch, dalje v Karnutu, v okolici današnjega Hainburga. Od leta 847 je v štirski deželi obrtniža zelo trpela, nemški divjaki, Heruli, Rugi, Alemeni so razsajali po lepi zemlji, od leta 495 do 625 do 226 po Krist. rojstvu pa nemški Gotini, in do začetka osmega stoletja pa Huni (Pesjani) in pa Obri. Ko so slednji bili premagani in pokončani, so sopot po gornještirskih planinah skriti Slovenci začeli v rudnikih delati, in iz napisa, ki je bil na steni eisenerecke stene postavljen, sedaj pa že zabrisan, sezvemo, da so leta 712 eisenerecki rudnik odprli, tadaj pa so, kakor je zgodovinsko resnično, po vsem gornjem Štirnem še Slovenci stanovali.

Nemški zgodovinar Muchar, sicer v svoji strasti in neprijaznosti ne da veljati, da bi Slovenci znali železo plaviti, in da bi Slovenci takrat že gojevali umetnosti, dasiravno nam nemški letopisci pripovedajo, da je Koroško-Slovenski vojvoda Jugov imel na svoji mizi iz zlata napravljene sklede in bokale.

Ali mi še imamo druge dokaze, da so res Slovenci železo znali plaviti, in to so slovenske besede, ktere tadajni nemški pisatelji rabijo za delavce, kteri so železo raztapljali. Oni je imenujejo: Pläer, in breme v kterih so železo plavili: Pleehaus, Pläbaus, Plaubaus, v admonški dolini v okrožju junskega potoka (Johnsbach) še je breg Pläberg, Plähberg v starih listinah imenovan, kjer se še sedaj najdejo slednje železnih rud. Kaj so besede: Pläer, Pleer, druga kakor dialektične (narečne) oblike za: Plavar, Plaver, kjer v Koroški slovenščini se glasnik v spremenja v j; primeri besedo: zavec in zajec — zec, ime: Dobrajec, Dobraje za: Dobravec*). Vsi slovanski jeziki poznajo besedo: plaviti, v pomenu: „raztopiti“, facere ut fluat, sveča se plavi, plavež, plavž, schmelzofen. Nemec rabi za besedo: železo plaviti, izraz: schmelzen, na nemško: blähen, se ne more misliti, ker ta pomenja napuhnoti, naduti, v tropičnem pomenu otekati. Besede: Pläer, Pleer, Pleehaus, Pläuhau se je le še ohranila do leta 1448, pozneje se rabi zmirom nemško: Eisenschmelzer, Schmelzofen, Schmelzhaus — goruje Štirnem se je vse ponemčilo, in tako je tudi častivredni izraz: plavar, plaver, plajer, plavž se zgubil; pri Gradcu še opominja gora Plavuč, nad katero so nekdanj tudi stala plavišča, plaveži na staro poznamenovanje.

*) Glasnik v prestopi v j, tudi v moravščini, kjer čuješ: tatuj za tatov; v bolgarščini in srbsini, kteri govoró volnjski za volovski

V listinah od leta 1205 se imenujejo naj imenitniši plaveži na: Palti, Lesniki (ponemč. Liesing), Lobniku (Lobming) Stavnici (Stainz), Bistrici (Feistritz), Ingerniku (Ingering), v Pelisi (Pölsen, Pöls), kar, kakor vsak lahko vidi, so sama čisto slovenska imena. Da beseda: Pläer, Pleer, se je rabila v pomenu plavar, raztopljaj, pričujejo latinske prestave: „Ferri fusores“, ako bi bila iz nemškega bläher izpeljevati, bi jo prestavili v: inflatores.

Drugokrat bom razložil, da so Slovenci tudi naj prvi bili, kteri so sol kopali in varili.

Politični ogled.

Adresna komisija gospodske zbornice je imela 8. t. m. svojo prvo sejo. Schmerling, Lichtenfels in C. Auersperg so strašno hudo divjali proti ministerstvu, posebno zato, da na Českem pre vlada anarhija. C. Auersperg je posebno grajal vlado, da še ni odstavila českega deželnega nadmaršala, ki je sicer voljen v državni zbor, ali vendar noče priti. Ministerstvo so zagovarjali Potocki, Taaffe, Stremayer in Tschabuschnigg. Trdi se, da so ministri vsa očitanja prav dobro odbili.

Gospodske zbornice adresni odbor je oznanil svojo adresno do cesarja, v kateri se ne nahaja nič posebnega novega. Na eni se v nji nahaja starih ustavovernih tožeb proti vezdajnemu ministerstvu, kake so se že dalneje brale v dunajskih listih. Nobena pot ni zaznamovana, po kateri bi se država mogla rešiti iz nevarnosti, ktere ustavoverneži povsod vidijo. Centralistična stranka si v tej adresi obeta, da mora ta adresa pokopati ministerstvo že zato, da bo pod novim ministerstvom mogoče voliti v delegacije, kajti čakati z volitvami v delegacije, bi bila graje vredna lahkomiselnost. „Moramo hitro naprej, da nas ne najde nepripravljenih nevihta, ki jasno stoji na obnebu“ — vzhodno vprašanje — pravi „N. fr. Presse“.

Državni zbor je imel sejo 9. t. m., in k tej seji je že tudi prišlo nekoliko neposrednje voljenih in ustavovernih českih poslancev ter je storilo navadno obljubo. Voditelj kupčijskega ministerstva je predložil postavne načrte, med ktere spadajo tudi ti, da se naj napravi železnica iz Lvo-va do gališko-ogerske meje, in železnica med Beljakom in Trebiž-om, dalje je tudi predložil neko kupčijsko in bro-darsko pogodbo s Španijo. Volil se je odbor, ki ima pregledati volitve v Česki. Potrdil se je tudi nasvet Paskontinijev, naj se odgovori na prestolni govor z adresno.

V seji 10. t. m. je ministerski predsednik predložil postavno, po kateri bi se smeli davki naprej pobirati in po letošnji finančni postavi denarji trošiti za dobo od 1. januarja do konca marca l. 1871, na dalje naznanja, da so delagije sklicane v Pešt na 21. novembra t. l., in da naj zbornica predsedništvu preskrbi, kar je v ta namen potrebno. Minister uka, g. Stremayer je predložil tri postavne o učiteljskih zadevah. 5 nemško-bemskih poslancev je spet prišlo v državni zbor in storilo navadno obljubo. Volil se je tudi adresni odbor. Voljeno je 12 ustavovernežev in trije Poljaki. Paskontini je nasvetoval, da bi smeli vsi poslanci se vdeležiti debate adresnega odbora. Predlog je padel, Stremayer je glasoval proti njemu. Petrino pa za njega.

Ministerska kriza je še zmirom na dnevnem redu, in pravi se, da bode novo ministerstvo imenovano prej ko se bode začela adresna debata v državnem zboru. Na Dunaju se je že razglasila ta-le ministerska lista: Potocki, predsednik; Rechbauer, notranje; Hopfen, finance; Unger, pravosodja; Giskra, deželne brambe; Rokitski, uka; Mayerhofer, kupčijstva; Groholski, kmetijstva; Sapieha, minister za Galicijo.

Na Českem so neposredne volitve v državni zbor končane. V velikem posestvu se vendar po volitvi ni moglo priti do cilja, in so se zato morali poslanci izžrebat, ker nobeden ni dobil potrebne absolutne večine, in ker vladni komisar ni dovolil ožejše volitve. Na to nepostavno zahtevanje so neki konservativci odšli. Pri izžrebanju je bilo voljeno 8 konservativcev in 7 ustavovernežev, zadnji so šli v državni zbor. Še pred volitvijo so konservativci c. k. namestniku izročili protest proti veljavnosti neposrednih volitev, kteri so se le samo zato udeležili, da bi se samovlastnosti česki ne godila krivica.

Tekoče leto so tedaj Čehi morali 4krat voliti, in ven-